
František A. Podhajský: Ve výročí se koncentruje vzpomínka

František A. Podhajský: Ve výročí se koncentruje vzpomínka

František A. Podhajský vyučuje na Malostranském gymnáziu a Metropolitní univerzitě v Praze. Zabývá se intelektuálními dějinami, literárním modernismem a metodologií humanitních věd. K vydání připravil kolektivní monografie *Fikce Jaroslava Haška* (2016) a *Julek Fučík — věčně živý!* (2012). Přispěl do kolektivní monografie *Jaroslav Hašek: filosoficko-literární perspektivy* (2022). Edičně připravil třetí svazek spisů V. Macury, *Šťastný věk a další studie o literatuře a kultuře dvacátého století* (2023). Letos spolupřipadal mezinárodní výroční konferenci o Haškově díle v Lipnici nad Sázavou, o které čerstvě vyšel text v *České literatuře: Časopisu pro literární vědu*.

František A. Podhajský na konferenci Jaroslav Hašek ve filosofických, literárních a historických perspektivách, foto: Tomáš Kunce.

Jako první otázka se nabízí, jak došlo k tomu, že jsi se začal vážně zabývat Haškem?

Osudy jsem přečetl už na gymnáziu a líbily se mi. Ale teprve před třicátkou jsem se jimi začal zabývat vážně. Jako doktorand Masarykovy univerzity jsem se rozhodl udělat k nim interpretační seminář, znova jsem si to přečetl a byl jsem hodně překvapen, jaká je to vysoká modernistická literatura. Postupně došlo k tomu, že byla uspořádána konference a pak i knížka *Fikce Jaroslava Haška* (2016), které jsem editorem. To na sebe tak přirozeně navazovalo.

Jaký je dnes vlastně obraz Haška v literární vědě a médiích?

O Haškovi je toho napsáno relativně hodně, vedle Čapka a Kundery patří mezi autory, kteří jsou nejvíce reflektováni. Ale je dobré rozlišovat mezi tím, jak se to děje. Mediální obraz Haška je stále živý – například příští rok se chystá natáčení životopisného filmu od režiséra Davida Laňky, kde má Haška hrát Štěpán Kozub. To nevíme jak dopadne, ale nejčastěji je Hašek vykreslován jako kontroverzní osoba. Češi ani u mrtvých často nedokážou respektovat toho druhého s jeho životními volbami a s těmi volbami se smířit. U spisovatelů je to dost evidentní, dalším příkladem je nedávno zemřelý Milan Kundera, který se pro něco rozhodl, udělal několik vážných životních voleb a někteří mají pořád touhu je zpochybňovat. To platí zejména pro mediální prostředí, ale prosakuje to i do akademického a obyčejného života, často tu chybí respekt.

V čem podle tebe spočívá Haškova literární síla?

Ted' o prázdninách jsem si přečetl texty jednoho amerického humoristy ze stejné doby, Ringa Lardnera, který byl Haškovým vrstevníkem. Jsou to moc pěkně udělané povídky a některé motivy jsou podobné, ale ten humor nemá Haškovu sílu. Například oba mají podobnou povídku z prostředí holičství, oba využili stejný princip, že holič hodně mluví. Těch společných motivů, na kterých vystaví text, mají několik. Z těch asi dvanácti povídek, které do českého výboru zařadili R. Nenadál a M. Hilský, je jedna vyloženě blížká tomu, co se objevuje u Haška a co je na něm specifické. Je o hudebním skladateli a jeho manželce, kteří neradi jezdí na návštěvy, protože se vždycky objeví nějaká iritující věc, která jim to celé zkazí. Ale když jednou narazí na sympatický manželský pár, udělají výjimku. Jakmile přijedou, začne se odehrávat katastrofa. Hostitelé jsou totiž pohostinní až příliš. Skladatel se chce posadit do obyčejné židle, ale paní domu mu to nedovolí, protože proč by seděl na obyčejné židli, a tak se musí posadit do křesla. Skladatel nemá rád smetanu v kávě, pije rád černou, ale podle paní domu je to jen proto, že v New Yorku mají špatnou smetanu, takže musí tu jejich ochutnat. Pak to tak „haškovsky“ graduje. Ze strany skladatele a jeho manželky je obrana vůči této vlezlosti slabá, slušnost jim brání poslat hostitele do háje. Vzniká z toho nádherná absurdně vygradovaná povídka. V tom se ty dva autorské korpusy přibližují. Ted' srovnávám dobově stejná humoristická díla, tehdy podobně známých autorů, ale z jiného prostředí, která se sice v leccem scházejí, ale v Haškovi je něco víc, než co se běžně vyskytuje v humoristické literatuře. To je podle mě příznačné i pro generaci modernistů, že měli ještě další rovinu, která byla signifikantní.

Haškova humoristická literatura se tedy nevyčerpává tím, že je humoristická?

Ano, je daleko vážnější. Jeho autorství a spisovatelství se bere tak banálně romanticky. Bere se často tak, že to bylo hovado, které chlastalo, do toho psalo za peníze a pak najednou bum – napíše obrovský román. To se skrývá v jádru náhledu na Haška, ale není tomu tak. Ten román by bez povídek, kterých napsal přes tisíc, nevznikl. Nevznikl by ani bez toho, aniž by pozorně zkoumal lidské typy. To se vyvinulo v rámci realistické tradice v devatenáctém století a Hašek z ní určitým způsobem vychází.

V posledních letech bylo několik výročí kolem *Osudů*, letos to vrcholí dvojím Haškovým výročím, to samo o sobě vyzývá k zájmu.

Pořád je tam mnoho prostoru pro další perspektivy. Ono kdykoliv má cenu se k něčemu vrátit, nejen po sto letech. Pokud jde o Haška, je to dílo, které je prověřené časem, nejen román, ale i povídky. U mnoha spisovatelů za posledních patnáct let jsem si všimnul, že umí ocenit i tu jeho povídkovou tvorbu. A je to překvapivé, jak je stále velká část toho díla živá – projevilo trvanlivost, a tudíž ta forma stále funguje, zapůsobí na tebe. Něco to říká o spisovateli, i o tehdejší době. Takové dílo pak může být modelovým živočichem, na kterém se dá zkoumat, jak vůbec ta literatura funguje. A taky to dílo pak leccos říká i o naší době.

Na výročích záleží. Když člověk sleduje křivku ohlasu těch spisovatelů, koncentruje se k výročím. Taky se třeba udělají odložené věci. Ve výročích se koncentruje nějaká vzpomínka. Aby člověk mohl udělat něco jako konferenci nebo knížku, potřebuje získat podporu. A výročí dává projektu přednost. Ta „stovka“ byla ideální k tomu, aby na to instituce vyhradily nějaké peníze, například Harimannův institut při Kolumbijské univerzitě, FHS UK a tamní katedra filosofie. Ústav pro českou literaturu udělal konferenci s překladateli, Český rozhlas udělal tematickou sérii pořadů, Ministerstvo kultury některé akce podpořilo. Magie toho čísla, sto let, funguje, je s tím spojená vždycky nějaká materiální výhoda.

Obrátme pozornost ještě k té Lipnické konferenci.

Vyrostla z pravidelných symposií a tentokrát se rozrostla v akci, kde byli i zahraniční účastníci. Byla perfektně zorganizovaná Jaroslavem Novotným, který to i prakticky vyjednal na místě. Konference proběhla na hradě Lipnice, měli jsme krásné zázemí v hostinci U České koruny, kterou vedou Haškovi potomci. Obsahově se mi taky líbila. Čtyři

přednášející byli před tím i na haškovské konferenci v New Yorku. Líbilo se mi, jak se dodržel ten název a prolínaly se tam různé perspektivy – byly tam jak typické bohemistické příspěvky Erika Gilka nebo Aleše Merenuse a několika dalších, kteří udělali takový poctivý přehled. Pak tam byly některé velmi zajímavé příspěvky z filosofického hlediska od Jaroslava Novotného, Jakuba Chavalky nebo Josefa Kružíka. A nechyběla ani zahraniční stopa – třeba Václav Paris z New Yorku, který vydal minulý rok zajímavou knížku o modernistické epopeji a evoluci, kde je jedna kapitola o Haškovi. Pak tam bylo několik věcí, které lze brát jako zajímavé objevy – například to, co říkal Daniel Řehák o vztahu Peroutky a Haška a o Peroutkově fascinaci Haškem.
Rozhovor vedla Alexandra Brocková jednoho dopoledne koncem července 2023.